

הכנסת העשרים וחמש

יוזמים : חברי הכנסת משה סעדה
דבי ביטון

פ/25/5750

הצעת חוק שחרור על-תנאי ממאסר (תיקון – המרת עונש מאסר עולם), התשפ"ה–2025

1. תיקון סעיף 29 בחוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א–2001¹ (להלן – החוק העיקרי), בסעיף 29 –

(1) בסעיף קטן (א), האמור בו יסומן "1)" ואחריו יבוא :

"2) על אף האמור בפסקה (1), אסיר הנושא עונש מאסר עולם בגין הרשעה לפי סעיף 300(א) לחוק העונשין, לא תמליץ ועדת שחרורים מיוחדת על קציבת עונשו לפי פסקה (1), אלא אם חלפו עשר שנים מהיום שהחל לשאת את מאסרו, ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-30 שנים."

(2) אחרי סעיף קטן (א) יבוא :

"1א) על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאית ועדת שחרורים מיוחדת להמליץ לפני נשיא המדינה להקל בעונשו של אסיר עולם שהורשע לפי סעיף 301א(א) לחוק העונשין, באמצעות המרת עונשו בעונש מאסר קצוב, בהתאם לסמכות הנתונה לו לפי סעיף 11(ב) לחוק-יסוד : נשיא המדינה (בחוק זה – קציבת עונש), לאחר שחלפו לפחות 15 שנים מהיום שהחל לשאת את מאסרו, ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-40 שנים."

(3) בסעיף קטן (ב), במקום "חמש עשרה שנים" יבוא "20 שנים" ובמקום "30 שנים" יבוא "40 שנים";

(4) בסעיף קטן (ה), אחרי "מ-30 שנים" יבוא "או 40 שנים בהתאם לסעיף 30ב(1) ו-2)".

2. תיקון סעיף 30 בחוק העיקרי, בסעיף קטן (ב)(1), במקום "15 שנים" יבוא "20 שנים".

תיקון התוספת 3. בתוספת לחוק העיקרי, בפרט 1, אחרי "עבירות אלימות" יבוא "לרבות רצח וניסיון לרצח שביצע האסיר כלפי בן משפחתו".

דברי הסבר

כיום, לפי הוראות חוק שחרור על-תנאי ממאסר, התשס"א-2001 (להלן – חוק שחרור על-תנאי ממאסר), אסיר שנשפט לעונש מאסר עולם רשאי להגיש בקשה להקלה בעונשו באמצעות המרת עונש מאסר העולם לעונש קצוב, לאחר שחלפו שבע שנים מהיום שבו החל לרצות את עונשו. אסיר עולם הנושא שני מאסרי עולם מצטברים, או יותר, רשאי להגיש את בקשתו לקציבת עונשו לאחר שחלפו 15 שנים. ועדת השחרורים רשאית להמליץ לנשיא המדינה על שחרורו, ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-30 שנים.

אולם, מאז התיקון האחרון לחוק זה, הוכנסה רפורמה נרחבת בחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – חוק העונשין), ביחס לעבירות ההמתה (תיקון מס' 137), כך שבעבירת הרצח הבסיסית לפי סעיף 300(א) לחוק העונשין, עונש מאסר העולם הוא עונש מרבי ולא עונש חובה, והמציאות מוכיחה שבית המשפט יגזור מאסר עולם רק בעבירות שניסבותיהן חמורות ביותר.

באותו תיקון נוסף לחוק העונשין סעיף חדש של עבירת רצח בנסיבות מחמירות (סעיף 301א(א) לחוק העונשין) המונה רשימה סגורה של 11 נסיבות שבהתקיימן יוטל על הנאשם מאסר עולם ועונש זה בלבד. שינוי זה מחייב התאמת האמור בחוק שחרור על-תנאי ממאסר לעבירות ההמתה כפי שהן כיום בחוק העונשין, תוך שיקוף כוונת המחוקק להבחין בין עבירות המתה שונות ונסיבות שונות.

כפועל יוצא, מוצע לקבוע כי אדם שנגזר עליו עונש של מאסר עולם, לפי סעיף 300(א) לחוק העונשין, לא יוכל להגיש בקשה להקלה בעונשו כאמור לפני שחלפה לפחות שליש מהתקופה המינימאלית לקציבה. כלומר, האסיר לא יוכל להגיש את הבקשה לפני שחלפו עשר שנים מהיום שבו החל לרצות את עונשו, ואילו אסיר עולם שהוטל עליו לשאת שני מאסרי עולם מצטברים או יותר (כאשר מדובר בריבוי קורבנות), לא יוכל להגיש בקשה לקציבת עונשו בטרם חלפו לפחות 20 שנים מיום שהחל לרצות את עונשו, והוועדה לא תוכל להמליץ על תקופת קציבה שתפחת מ-40 שנים. הדבר נועד בכדי להדגיש את ההבדל בין אסיר שנשפט למאסר עולם על ביצוע מעשה רצח אחד, לבין אסיר שבית המשפט סבר, תוך שקילת כלל השיקולים הרלוונטיים, שהפשע שביצע מצדיק פסיקת שני מאסרי עולם ויותר באופן מצטבר.

כמו כן, מוצע להתייחס לחומרה שייחס המחוקק לעבירה החדשה בסעיף 301א(א) לחוק העונשין של רצח בנסיבות מחמירות על ידי הוספת הסדר הקובע שאסיר שהורשע באחת מ-11 הנסיבות המחמירות יוכל להגיש בקשה לקציבת עונשו רק לאחר שחלפו 15 שנים מהיום שהחל לרצות את עונשו, ותקופת הקציבה לא תפחת מ-40 שנים.

התיקון המוצע יגשים את כוונת המחוקק להבחין בין עבירות שונות לפי נסיבותיהן וחומרתן, גם בכל הקשור לאופן ריצוי המאסר בפועל, הן ביחס למועד קציבתו של מאסר העולם והן ביחס לתקופת הקציבה.

ככלל, שחרור אסירים שנשפטו למאסר טרם ריצוי העונש המלא שגזר עליהם בית המשפט גורם לעיוות בעיקרון הגמול בענישה, לוויתור על ההרתעה האישית והכללית, ויוצר "קורבנות משנית" (Secondary Victimization) ופגיעה נוספת, שלא לצורך, בנפגעי העבירה.

יתרה מזאת, שחרור אסירים שנשפטו לאחר שביצעו את הפשעים החמורים ביותר ונגזר עליהם עונש מאסר עולם גורם לפגיעה באמון הציבור במערכת המשפט, באכיפת החוק ובהרתעת הרבים, שהרי משמעות השיטה הנוהגת היא יצירת פער בין הסמליות שבהטלת עונש מאסר עולם על ידי בתי המשפט לבין העונש הלכה למעשה, שהוא ככלל קצוב. הגורם המחליט על תקופת המאסר שירצה המורשע ברצח אינו בית המשפט כי אם נשיא המדינה, לאחר שקיבל את המלצת ועדת השחרורים המיוחדת.

יודגש כי עצם מתן הזכות לאסיר עולם לפנות לוועדה המיוחדת בבקשה להקלה בעונשו לאחר שחלפו שבע שנים בלבד, בהתאם לחוק כיום, מתחילת ריצוי עונשו, יוצרת יחס בלתי סביר בין חומרת העבירה שביצע, לבין הזמן שחלף עד שקמה לו זכות שבדין לבקש הקלה בעונשו. כך הדבר גם לגבי אסיר שנגזרו עליו שני מאסרי עולם מצטברים או יותר או שהורשע בעבירת רצח בנסיבות מחמירות.

הצעת חוק זהה הונחה על שולחן הכנסת העשרים וחמש על ידי חברת הכנסת מיכל מרים וולדיגר (פ/4840/25).

הצעת חוק זהה לפ/4840/25 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
ז' באייר התשפ"ה (05.05.2025)